

Pojęcia kluczowe: *adwokat, tajemnica adwokacka, procedura karna, przeszukiwanie, prawa człowieka*

Magdalena Matusiak-Frącczak

Przeszukanie pomieszczeń adwokackich w prawie polskim w świetle najnowszej orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka

ABSTRAKT

W 2025 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał dwa orzeczenia kluczowe dla ochrony tajemnicy adwokackiej podczas przeszukiwania pomieszczeń adwokackich. ETPCz zwrócił w nich uwagę przede wszystkim na rolę, jaką w toku przeszukiwania powinni spełniać przedstawiciele samorządu zawodowego, których udział nie powinien mieć jedynie charakteru czysto formalnego i powinni oni dysponować uprawnieniami pozwalającymi na efektywne chronienie tajemnicy adwokackiej. Pod tym kątem zostało następnie przeanalizowane polskie prawo, które niestety nie spełnia standardu konwencyjnego.

I. WPROWADZENIE

Tajemnica adwokacka jest jednym z filarów wykonywania zawodu adwokata. Determinuje ona powstanie pomiędzy adwokatem a klientem stosunku opartego na zaufaniu, zaś bez tego zaufania adwokat nie jest w stanie prawidłowo wykonywać swoich czynności zawodowych. Zgodnie z art. 6 p.o.a.¹ adwokat obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzielaniem pomocy prawnej². Ochrona tajemnicy adwokackiej rozciąga się na wszelkie materiały, dokumenty i nośniki informacji, a także wiadomości, notatki i dokumenty dotyczące sprawy uzyskane od klienta oraz innych osób, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują (§ 19 ust. 2 i 3 k.e.a.). Ochrona tajemnicy adwokackiej jest jedną z gwarancji prawidłowego wykonywania zawodu adwokata, jako zawodu zaufania publicznego,

¹ Ustawa z 26.05.1982 r. prawo o adwokaturze, Dz.U. 2024 r. poz. 1564.

² Podobnie § 19 ust. 1 uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej z 10.10.1998 r. nr 2/XVIII/98 Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej).

gwarancją, której celem nie jest ochrona komfortu adwokata, lecz ochrona zaufania, którym obdarzył go mandant. Stąd właściwe docenienie wielkiej rangi tej tajemnicy zawodowej i jej miejsca w organizacji życia społecznego jest nieodłącznym elementem całego systemu ochrony prawnej oraz warunkiem *sine qua non* prawidłowego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w demokratycznym państwie prawnym (art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej³), zaś z tego powodu należyte respektowanie tej tajemnicy leży także w dobrze pojętym interesie publicznym⁴.

Jednakże tajemnica adwokacka nie powoduje, że kancelarie adwokackie lub inne pomieszczenia należące do adwokata (jak jego mieszkanie) podlegają immunitetowi od przeszukania i zatrzymania rzeczy na potrzeby postępowania karnego. Jednakże ochrona informacji znajdujących się w posiadaniu adwokata ma kwalifikowany charakter, co oznacza, że przeszukiwanie pomieszczeń adwokackich i zatrzymanie nośników informacji w takich pomieszczeniach powinno być zabezpieczone dodatkowymi gwarancjami proceduralnymi. Tego zagadnienia dotyczą dwa najnowsze orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wydane w 2025 r., które stanowiły impuls do napisania niniejszego artykułu. W pierwszej kolejności w opracowaniu zostaną przedstawione te orzeczenia, następnie zostanie omówiony konwencyjny standard ochrony tajemnicy adwokackiej podczas przeszukania i zatrzymania rzeczy. Powyższe będzie stanowiło punkt wyjściowy do omówienia regulacji polskich i poczynienia wniosków dotyczących zgodności polskich przepisów z Europejską Konwencją Praw Człowieka⁵.

II. WYROKI ETPCz z 2025 r.

W niniejszej części zostaną pokrótce omówione dwa istotne orzeczenia ETPCz w przedmiocie przeszukania pomieszczeń adwokackich, które Trybunał wydał w 2025 r.: *Reznik v. Ukraina*⁶ oraz *Kulák v. Słowacja*⁷.

II.I. REZNIK V. UKRAINA

W sprawie *Reznik v. Ukraina* skarżący Mykhaylo Reznik był praktykującym adwokatem. W 2013 r. zawarł on umowę o świadczenie usług prawnych z jednym z przedsiębiorstw państwowych. W ramach tej umowy adwokat otrzymał do przeanalizowania 107 umów zawartych przez owo przedsiębiorstwo państwowe *Information Centre* z innymi podmiotami. Następnie przeciwko zarządowi tego przedsiębiorstwa

3 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r., Dz.U. nr 78 poz. 483 ze zm.

4 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 29.10.2013 r. (II AKz 330/13), OSASz 2014/2/37–73.

5 Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (EKPC), Rzym, 4.11.1950 r., Dz.U. 1993 r. nr 61 poz. 284.

6 Wyrok ETPCz z 23.01.2025 r. *Reznik v. Ukraina*, skarga nr 31175/14.

7 Wyrok ETPCz z 3.04.2025 r. *Kulák v. Słowacja*, skarga nr 57748/21.

państwowego zostało wszczęte postępowanie karne dotyczące nadużycia władzy i sprzeniewierzenia funduszy. Prokurator wystąpił do sądu w Kijowie o zgodę na przeszukanie mieszkania adwokata, sąd na posiedzeniu niejawnym upoważnił prokuratora do przeszukania siedziby kancelarii i mieszkania adwokata oraz zatrzymania dokumentów dotyczących działalności *Information Centre*, 13 innych spółek będących partnerami ww. przedsiębiorstwa państwowego oraz 9 osób fizycznych (zarządzających albo tym przedsiębiorstwem, albo jego partnerami handlowymi). Postanowienie sądowe upoważniało także do zatrzymania komputerów, innych urządzeń komunikacji elektronicznej, urządzeń przechowywania danych (jak twarde dyski, pendrive'y). Orzeczenie sądowe było prawomocne, nie przysługiwał od niego środek odwołania. Organy ścigania dokonały przeszukania pomieszczeń adwokackich, w czynności uczestniczyło trzech przedstawicieli rady adwokackiej oraz dwóch świadków. Zarówno skarżący Reznik, jak i przedstawiciele Adwokatury zgłosili zastrzeżenia do przeprowadzenia czynności, wskazali m.in., że zatrzymane przedmioty nie były objęte postanowieniem i nie miały żadnego znaczenia dla prowadzonego postępowania. Pomimo tego dysk twardy oraz pendrive zostały przekazane biegłym do analizy. Skarżący zażądał zwrotu zatrzymanych przedmiotów, ale prokurator mu odmówił, ponieważ skarżący nie był stroną toczącego się postępowania karnego. W toku postępowania skarżący podnosił, że wydane postanowienie o przeszukaniu było sformułowane zbyt szeroko, nie zawierało także wystarczającego uzasadnienia. Ponadto przeszukanie było przeprowadzone bez udziału niezależnego organu władzy, który miałby zapewnić, że przeszukujący działali zgodnie z prawem, zaś rola przedstawicieli Adwokatury była ograniczona jedynie do zgłaszania zastrzeżeń do protokołu, które to zastrzeżenia nie wywoływały jednakże żadnych istotnych skutków. Ostatecznie urządzenia przechowywania danych zostały zwrócone skarżącemu po około dwóch latach.

W swoim wyroku ETPCz uznał, że doszło do naruszenia art. 8 EKPC. Trybunał podkreślił, że władze muszą mieć ważny powód, aby ingerować w komunikację prawników lub ich dokumenty robocze, dlatego zasady i warunki przeprowadzania przeszukań w lokalach adwokatów powinny podlegać szczególnie rygorystycznej kontroli w celu ochrony tajemnicy adwokackiej. W związku z tym prawo krajowe powinno zawierać szczegółowe przepisy określające zakres tajemnicy adwokackiej oraz opracować odpowiednie zasady i procedury identyfikujące i chroniące materiały objęte tajemnicą w trakcie wszelkich operacji przeszukania i zajęcia. ETPCz zaznaczył, że zgodnie z ukraińską ustawą prawo o adwokaturze z 2012 r. właściwą izbę adwokacką należy z wyprzedzeniem powiadomić o planowanym przeszukaniu lokalu jej członka, w celu powierzenia jej przedstawicielowi nadzoru nad działaniami organów. Jednakże w przepisach ustawowych nadal nie uregulowano w szczególności uzasadnionych wyjątków, które upoważniają organy śledcze do ingerencji w tajemnicę adwokacką. Ponadto prawa przedstawicieli izby adwokackiej uczestniczących w przeszukaniu

wydają się nie być szersze niż prawa innych uczestników przeszukania, ograniczają się zasadniczo do zadawania pytań i składania uwag lub sprzeciwów, które nie wymagają konkretnych działań następczych ze strony organów ścigania, przedstawiciele izby adwokackiej nie mieli żadnych uprawnień, aby uniemożliwić funkcjonariuszom policji zajęcie jakichkolwiek przedmiotów, które ci uznali za niezbędne, jak i nie mieli oni żadnej kontroli nad późniejszym przeszukiwaniem materiałów na nośnikach elektronicznych, które zostały usunięte z domu skarżącego bez sprawdzenia ich wartości. Nie ma również procedury, która umożliwiałaby szybkie rozpatrzenie sporów między przedstawicielami izby adwokackiej a funkcjonariuszami prowadzącymi przeszukanie przez organ sądowy lub inny organ niezależny od dochodzenia w celu orzeczenia, czy dany dokument może zostać zatrzymany i ujawniony w ramach postępowania. Trybunał zauważył również, że prawo krajowe nie zawiera żadnej konkretnej procedury ani zabezpieczeń dotyczących badania elektronicznych nośników danych, które mogłyby zapobiec ujawnieniu w toku dochodzenia komunikacji elektronicznej objętej tajemnicą adwokacką. Sam fakt, że urządzenia elektroniczne adwokata, które potencjalnie mogłyby zawierać materiały chronione tajemnicą adwokacką, zostały zajęte i udostępnione biegłym bez jakiegokolwiek nadzoru zewnętrznego lub innych zabezpieczeń, stanowił, zdaniem Trybunału, nieproporcjonalną ingerencję w prawa skarżącego wynikające z Konwencji. Prawo krajowe nie umożliwiło również skarżącemu na żadnym etapie postępowania skutecznego podniesienia argumentów odnoszących się do prawa chronionego art. 8 EKPC.

II.II. *KULÁK v. SŁOWACJA*

W 2019 r. organy ścigania wszczęły postępowanie w przedmiocie łapownictwa, nadużywania uprawnień i wpływów na niezależność sądownictwa osób powiązanych ze słowacką judykaturą. W ramach tego postępowania prokurator wydał postanowienie o przeszukaniu i zatrzymaniu u skarżącego, będącego adwokatem, urządzeń telekomunikacyjnych, informatycznych oraz innych nośników informacji. Postanowienie obejmowało wszystkie dane komputerowe, aplikacje, dokumenty tekstowe i nagrania audiowizualne. Następnie prokurator przedstawił skarżącemu zarzuty dotyczące wcześniej wymienionych przestępstw. W celu zabezpieczenia nośników informacji przeszukano kancelarię skarżącego oraz jego miejsce zamieszkania, chociaż postanowienie o przeszukaniu obejmowało jedynie miejsce zamieszkania skarżącego, organy ścigania wykorzystały przepisy dotyczące sytuacji niecierpiących zwłoki. W przeszukaniu początkowo uczestniczyli skarżący, jego reprezentant, pięciu oficerów policji, biegły ds. informatyki oraz niezależny świadek. W toku przeszukania na miejscu stał się przedstawiciel rady adwokackiej, który sprzeciwił się prowadzeniu przeszukania bez okazania oficjalnego dokumentu potwierdzającego nakazanie dokonania przeszukania.

Zabezpieczono komputer skarżącego, który zawierał dane licznych klientów niezwiązanych z postępowaniem toczącym się przeciwko skarżącemu. Skarżący złożył skargę konstytucyjną, zarzucając naruszenie art. 6 EKPC i art. 8 EKPC, jednocześnie zaskarżył postanowienie o przeszukaniu do prokuratora prowadzącego postępowanie, zgodnie z przepisami słowackiego kodeksu postępowania karnego. Prokurator utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie, nie badając w ogóle legalności przeszukania, gdyż uznał, że będzie ona przedmiotem badania przez sądy karne w sprawie przeciwko skarżącemu. W dniu 25.05.2021 r. słowacki Sąd Konstytucyjny oddalił skargę skarżącego, stwierdzając, że nie widzi podstaw do ingerencji, a skarżący wykorzystał przysługujące mu w postępowaniu karnym środki zaskarżenia⁸. Komputer skarżącego został zbadany przez biegłego przy użyciu słów-kluczy, jednym z nich było nazwisko skarżącego, więc biegły zapoznał się ze wszystkimi informacjami na komputerze, w tym z danymi klientów niezwiązanych z postępowaniem prowadzonym przeciwko skarżącemu. Przedstawiciel rady adwokackiej nie uczestniczył w badaniu komputera przez biegłego przy użyciu słów-kluczy, gdyż prawo słowackie nie przewidywało takiej możliwości. Kolejna skarga konstytucyjna skarżącego została oddalona⁹. Przeciwko skarżącemu wniesiono akt oskarżenia, a postępowanie karne jest obecnie w toku. Komputer został skarżącemu zwrócony po 15 miesiącach.

ETPCz zauważył przede wszystkim, że w prawie słowackim nie było niezwłocznej procedury sądowej kontroli przeszukania dokonywanej *ex post*, zaś kontrola sprawowana przez prokuratora nie jest tą wykonywaną przez niezależny organ. Taka kontrola została wprowadzona w Słowacji dopiero ustawą nr 40/2024, która weszła w życie 15.03.2024 r. Podczas przeszukania zabezpieczono dane całkowicie niezwiązane z postępowaniem toczącym się przeciwko skarżącemu, zaś przed Trybunałem rząd słowacki nie wykazał, żeby zabezpieczono dane tylko w niezbędnym zakresie. Obecność przedstawiciela rady adwokackiej, który niewątpliwie jest związany tajemnicą adwokacką i ma niezbędne kwalifikacje, została uznana przez ETPCz za jedynie symboliczną i formalną, ponieważ zgodnie ze słowackim k.p.k. przedstawiciel ten nie miał żadnych uprawnień, żeby wpływać na tok przeszukania i nie mógł w żaden sposób zapewnić praktycznej i skutecznej ochrony danych zawartych na komputerze skarżącego, a objętych tajemnicą adwokacką. Z tych wszystkich powodów Trybunał doszedł do wniosku, że doszło do naruszenia art. 8 EKPC w stosunku do skarżącego.

W omawianych wyrokach ETPCz zwrócił uwagę na potrzebę zapewnienia prawidłowego toku przeszukania i ochrony tajemnicy adwokackiej, co ma być osiągnięte nie tylko przez kontrolę sądową *ex post*, ale przede wszystkim przez obligatoryjny udział przedstawicieli adwokatury. To oni mieliby zapewnić, żeby stosowane przez organy ścigania środki były proporcjonalne i żeby ewentualnemu zajęciu podlegały

8 Wyrok Sądu Konstytucyjnego (Słowacja) z 25.05.2021 r., sprawa I. ÚS 226/2021.

9 Wyrok Sądu Konstytucyjnego (Słowacja) z 9.11.2021 r., sprawa IV. ÚS 565/2021.

wyłącznie materiały absolutnie niezbędne dla postępowania. Rola przedstawicieli adwokatury nie może być tylko iluzoryczna i formalna.

III. STANDARD KONWENCYJNY MOŻLIWOŚCI PRZESZUKANIA POMIESZCZEŃ ADWOKACKICH

Tajemnica adwokacka jest chroniona zarówno na gruncie art. 6 EKPC (prawo do sprawiedliwego procesu, które jest prawem klienta adwokata), jak i na podstawie art. 8 EKPC (prawo do poszanowania prywatności, które jest prawem z jednej strony klienta, a z drugiej samego adwokata)¹⁰. Z punktu widzenia niniejszego opracowania należy skupić się na ochronie przewidzianej przez art. 8 EKPC, gdyż to jego dotyczyły oba przedstawione wcześniej orzeczenia. Co do zasady, art. 8 EKPC chroni poufność wszelkiej komunikacji pomiędzy jednostkami, jednakże w przypadku relacji adwokat-klient ochrona ta ma status kwalifikowany i obejmuje również ochronę pomieszczeń adwokackich przed nieuprawnionymi przeszukaniami i zajęciami¹¹.

Sam fakt wykonywania zawodu adwokata nie powoduje oczywiście swoistego immunitetu od przeszukań i zatrzymania rzeczy, niemniej wykonanie takich czynności powinno być zgodne ze standardem nakreślonym przez ETPCz na gruncie art. 8 EKPC. Zgodnie z tym przepisem nie jest dopuszczalna ingerencja władzy publicznej w prawo do poszanowania prywatności z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności osób (art. 8 ust. 2 EKPC).

W przypadku przeszukań i zajęcia rzeczy prawo krajowe musi zapewniać ochronę jednostek przed arbitralnym naruszaniem prawa do poszanowania prywatności. Dlatego też prawo krajowe regulujące tę materię powinno być wystarczająco precyzyjne oraz powinno wskazywać okoliczności oraz warunki, w jakich władze publiczne mogą zastosować takie środki¹². Równie precyzyjne powinno być postanowienie sądu wyrażające zgodę na przeszukanie, powinno być ono oparte na uzasadnionym podejrzeniu popełnienia przestępstwa, nie może być ono sformułowane zbyt ogólnikowo i szeroko, jego wykonanie nie może prowadzić do zabezpieczenia materiałów odnoszących się do klientów adwokata niezwiązanych ze sprawą, w której dokonywane jest

10 M. Matusiak-Frącczak, *Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie*, Warszawa 2023, s. 94–97.

11 Wyrok ETPCz z 25.02.2003 r. *Roemen i Schmit v. Luksemburg*, skarga nr 51772/99; wyrok ETPCz z 24.07.2008 r. *André i inni v. Francja*, skarga nr 18603/03.

12 Wyrok ETPCz z 27.09.2005 r. *Sallinen i inni v. Finlandia*, skarga nr 50882/99; B. Gronowska, *Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu z dnia 27 września 2005 r. w sprawie Petri Sallinen i inni przeciwko Finlandii (dot. dokonania przeszukania kancelarii adwokata w kontekście art. 8 KE)*, „Prokuratura i Prawo” 2006/1, s. 178.

przeszukanie¹³. Dlatego sędzia dokonujący oceny przeszukania i dopuszczenia dowodu z zatrzymanych dokumentów lub nośników informacji powinien być zobowiązany do zbadania proporcjonalności tych czynności oraz uprawniony do nakazania zwrotu lub zniszczenia określonych materiałów¹⁴. Przepisy proceduralne regulujące postępowanie podczas takiego przeszukania powinny być przez organy ścigania ściśle przestrzegane, gdyż w przeciwnym razie mamy do czynienia z arbitralnością i z naruszeniem art. 8 EKPC¹⁵. Na gruncie Konwencji całkowicie niedopuszczalne jest przeszukiwanie kancelarii adwokackiej w celu znalezienia dokumentów związanych z obroną w toku postępowania karnego¹⁶. W sytuacji, kiedy prawo krajowe nie przewiduje sądowej kontroli postanowienia o przeszukaniu, musi ono przewidywać efektywny środek sądowej kontroli dokonywanej *ex post*¹⁷.

Jedną z gwarancji proceduralnych, na jakie ETPCz wskazuje w swoim orzecznictwie, jest obecność przedstawiciela adwokatury przy przeszukaniu oraz możliwość zgłaszania przez niego uwag co do przebiegu tych czynności¹⁸. W komentowanych wyrokach *Reznik v. Ukraina* i *Kulák v. Słowacja* ETPCz dokonuje doprecyzowania i rozwinięcia tego warunku. Udział przedstawiciela Adwokatury w przeszukaniu nie może mieć charakteru li tylko formalnego i symbolicznego, powinien on mieć realne możliwości wpływu na przebieg dokonywanych czynności, zwłaszcza gdyby stwierdził przeprowadzanie czynności w sposób nieuprawniony ingerujący w tajemnicę adwokacką. Taki przedstawiciel może przykładowo zażądać, aby określone dokumenty lub nośniki zostały opieczetowane, bez możliwości zapoznania się z nimi przez organy ścigania, a następnie zostały one przekazane sędziemu w celu podjęcia decyzji, czy chroni je tajemnica adwokacka, czy też nie¹⁹. Tylko w takim przypadku tajemnica adwokacka zostaje realnie i efektywnie zabezpieczona.

IV. PRZESZUKANIE POMIESZCZEŃ ADWOKACKICH W PRAWIE POLSKIM

W zakresie omawiania polskiego postępowania karnego należy mieć na uwadze, że w przypadku adwokatów mamy do czynienia z dwoma rodzajami tajemnicy zawodowej. Jest tajemnica obrończa, która jest bezwzględna, w związku z czym nie można przesłuchać obrońcy albo adwokata działającego na podstawie art. 245 § 1 k.p.k., co

13 Wyrok ETPCz z 25.02.2003 r. *Roemen i Schmit v. Luksemburg*, skarga nr 51772/99; wyrok ETPCz z 16.10.2007 r. *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, skarga nr 74336/01.

14 Wyrok ETPCz z 2.04.2015 r. *Vinci Construction et GTM Génie Civil et Services v. Francja*, skargi nr 63629/10 i nr 60567/10.

15 Wyrok ETPCz z 16.10.2007 r. *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, skarga nr 74336/01.

16 Wyrok ETPCz z 16.12.1992 r. *Niemetz v. Niemcy*, skarga nr 13710/88.

17 Wyrok ETPCz z 8.12.2020 r. *Bostan v. Mołdawia*, skarga nr 52507/09.

18 Wyrok ETPCz z 25.02.2003 r. *Roemen i Schmit v. Luksemburg*, skarga nr 51772/99; wyrok ETPCz z 16.10.2007 r. *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, skarga nr 74336/01.

19 Wyrok ETPCz z 16.10.2007 r. *Wieser i Bicos Beteiligungen GmbH v. Austria*, skarga nr 74336/01.

do faktów, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę (art. 178 pkt 1 k.p.k.). Mamy też zwykłą tajemnicę adwokacką w pozostałych sprawach i ta ma charakter względny, czyli może podlegać ograniczeniom (art. 180 § 2 k.p.k.).

W przypadku pism lub dokumentów objętych tajemnicą obrończą organ dokonujący czynności pozostawia te dokumenty adwokatowi bez zapoznawania się z ich treścią lub wyglądem (art. 225 § 3 k.p.k.). Samo złożenie takiego oświadczenia automatycznie uruchamia ochronę przewidzianą tym przepisem²⁰, zaś oświadczenie złożone przez aplikanta adwokackiego uznawane jest za równoważne z oświadczeniem adwokata²¹. W tym przypadku prokurator ani organy dokonujące przeszukania nie mogą zaznajomić się z materiałami, dokumentami czy nośnikami nawet w celu zweryfikowania, czy faktycznie związane są one z wykonywaniem funkcji obrońcy, oświadczenie takie jest zawsze uznawane za wiarygodne i nie można go podawać w wątpliwość²². Zasadnie wywodzi M. Rusinek z art. 217 § 1 k.p.k. i art. 219 k.p.k. w zw. z art. 226 k.p.k. i art. 178 pkt 1 k.p.k., że niedopuszczalne jest wydanie postanowienia o przeszukaniu kancelarii adwokackich w poszukiwaniu materiałów, o których z góry wiadomo, że są objęte tajemnicą obrończą i nie będą mogły stanowić dowodu w sprawie²³. Takie ukształtowanie przepisów jest w pełni zgodne ze standardem konwencyjnym.

Jeżeli adwokat, u którego dokonano zatrzymania rzeczy lub u którego przeprowadza się przeszukanie, oświadczy, że wydane lub znalezione przy przeszukaniu pismo lub inny dokument zawiera wiadomości objęte tajemnicą adwokacką inną niż obrończa, organ przeprowadzający czynność przekazuje niezwłocznie pismo lub inny dokument bez jego odczytania prokuratorowi lub sądowi w opieczętowanym opakowaniu (art. 225 § 1 k.p.k.). Do uruchomienia tego trybu również wystarczające jest samo oświadczenie adwokata, k.p.k. nie przewiduje weryfikacji takiego oświadczenia²⁴. Tryb ten jednak nie obowiązuje w sytuacji, gdy posiadaczem dokumentów objętych tajemnicą zawodową jest osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa (art. 225 § 2 k.p.k.). Poza sytuacjami objętymi tajemnicą obrończą, w których organy postępowania nie mogą zapoznawać się z dokumentami zawartymi w aktach adwokackich, art. 225 § 1 k.p.k. jedynie ogranicza krąg podmiotów, które mogą zapoznać się z tymi aktami, do sądu i prokuratora. W takim przypadku sąd i prokurator nie mają ograniczeń w zapoznawaniu się z treścią dokumentów w aktach adwokackich²⁵.

20 M. Banach, M. Smarzewski, *Ochrona tajemnicy adwokackiej w procesie karnym w związku z czynnościami przesłuchania i przeszukania*, „Palestra” 2017/3, s. 79.

21 Postanowienie Sądu Najwyższego z 26.10.2011 r., sygn. akt I KZP 12/11.

22 J. Skorupka, *Art. 225 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 521; K. Eichstaedt, *Art. 225 (w:) D. Świecki, Kodeks postępowania karnego*, t. 1, *Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025, Lex/el., pkt 7.

23 M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 196–198.

24 K.T. Boratyńska, *Art. 225 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 627; J. Skorupka, *Art. 225 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 519.

25 M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007, s. 177–178, 184.

W kwestii dowodowego wykorzystania dokumentów zawierających zwykłą tajemnicę adwokacką stosuje się odpowiednio zakazy i ograniczenia wynikające z art. 178 pkt 1 k.p.k. i art. 180 § 2 k.p.k. (art. 226 k.p.k.), co oznacza, że nie można przeprowadzić w ogóle dowodu z dokumentów zawierających tajemnicę obrończą. W przypadku pozostałych dokumentów sąd może postanowieniem uchylić tajemnicę adwokacką tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. Na takie postanowienie przysługuje zażalenie (art. 180 § 2 k.p.k.), przy czym niezłożenie zażalenia w sytuacji, kiedy nie wystąpiły przesłanki do zwolnienia z tajemnicy zawodowej, może stanowić podstawę odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokata²⁶. Na gruncie EKPC dyskusyjna jest treść art. 180 § 2 k.p.k. pozwalająca na uchylenie tajemnicy ze względu na dobro wymiaru sprawiedliwości. Jak zostało nakreślone w poprzedniej części, przepisy pozwalające na uchylenie tajemnicy zawodowej powinny być wystarczająco precyzyjne, a ten przepis jest ogólnikowy, zawiera nieostre kryterium, co może prowadzić do arbitralności i dowolności orzeczniczej²⁷.

To prokurator we wniosku winien właściwie odnieść się do materiału dowodowego poprzez wyszczególnienie konkretnych dokumentów, w zakresie których wnioskuje o zwolnienie z tajemnicy zawodowej, wnioski w tym zakresie nie może być blankietowy. Zbyt ogólnikowe wskazanie dokumentów może prowadzić do nadużycia w postaci dopuszczenia w sprawie dowodu z dokumentu objętego tajemnicą, choć nie miałoby to żadnego znaczenia dla postępowania. Również sąd, wydając postanowienie o zwolnieniu z tajemnicy adwokackiej w przypadku dokumentów, musi precyzyjnie wskazać, o które dokumenty chodzi, postanowienie nie może bowiem odnosić się ogólnikowo do bliżej niesprecyzowanego zbioru dokumentów²⁸. Powyższe oznacza, że niestety prokurator będzie zapoznawał się z dokumentami zawierającymi tajemnicę adwokacką, aby spośród nich wyszczególnić te, w przypadku których będzie wnosił do sądu o zwolnienie z tajemnicy na potrzeby postępowania karnego²⁹, zaś w przypadku elektronicznych nośników informacji ustalenie ich zawartości jeszcze przed skierowaniem wniosku do sądu o zwolnienie z tajemnicy zawodowej może nastąpić z udziałem

26 K.T. Boratyńska, *Art. 180 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 533.

27 M. Matusiak-Frączak, *Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie*, Warszawa 2023, s. 299; M. Czerwiński, *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej adwokata a uzasadniony interes społeczny*, „Palestra” 2013/11–12, s. 60; C. Jaworski, *Wystąpienie przed Sądem Najwyższym na posiedzeniu w dniu 16 VI 1994 r. (sygn. akt I KZP 5/94)*, „Palestra” 1994/9–10, s. 73; D. Gruszecka, *Art. 180 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018, s. 398.

28 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13.02.2024 r. (sygn. akt II AKZ 153/24); postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 9.06.2020 r. (sygn. akt II AKZ 535/20); postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 10.03.2015 r. (sygn. akt II AKZ 37/15); postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 4.11.2010 r. (sygn. akt II AKZ 588/10); postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie z 15.12.2017 r. (sygn. akt XII Kp 834/17); postanowienie Sądu Okręgowego we Wrocławiu z 28.01.2013 r. (sygn. akt IV Kz 1179/12).

29 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13.02.2024 r. (sygn. akt II AKZ 153/24); postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 10.03.2015 r. (sygn. akt II AKZ 37/15).

biegłych informatyków³⁰. Ponadto wniosek prokuratora powinien w racjonalny i przekonujący sposób uwiarygodniać, że dokumenty, których on dotyczy, z dużym prawdopodobieństwem zawierają poszukiwane informacje, które mogą mieć istotne znaczenie dowodowe. Powinien również w sposób jednoznaczny i ścisły wskazywać, ujawnieniu jakich faktów służyć ma zgoda na wykorzystanie dokumentów, i zarazem być skonkretyzowany nie tylko przedmiotowo (w ograniczeniu do przedmiotu tego konkretnego postępowania), ale także czasowo. Prokurator powinien także wykazać wiarygodnie, że udowodnienie konkretnych faktów za pomocą innych dowodów nie jest możliwe i zostały wyczerpane istniejące w sprawie źródła dowodowe, oraz powinien przekonująco uprawdopodobnić, że uchylenie w tym zakresie tajemnicy zawodowej jest niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości³¹. Takie ukształtowanie przepisów nie jest zgodne ze standardem konwencyjnym i narusza zasadę proporcjonalności. Prokurator, w tym z udziałem biegłego, może zapoznać się z całością akt i materiałów zawierających tajemnicę adwokacką, na żadnym etapie nie podlegają one chociażby minimalnej preselekcji.

Relacje klienta z adwokatem oparte są na zaufaniu, dlatego decyzja o zwolnieniu z tajemnicy nie może być czystą formalnością³². Możliwość przeprowadzenia dowodu w oparciu o informacje objęte tajemnicą adwokacką musi być zawsze poprzedzona wnikliwą analizą tego, czy *in concreto* interesy wymiaru sprawiedliwości, w drodze wyjątku, uzasadniają naruszenie chronionego przez nią interesu publicznego i prywatnego. Sąd, jako organ stojący na straży praworządności w demokratycznym państwie prawa, bacząc na okoliczność, że tajemnica ta stanowi istotę i esencję wykonywanego zawodu adwokata, musi być w takim wypadku gwarantem zachowania zarówno właściwej formuły procedowania, jak i merytorycznej zasadności wniosku prokuratora, zaś podjęta decyzja procesowa, zmierzająca do wyjątkowego wzruszenia zakazu dowodowego w imię dobra wymiaru sprawiedliwości, musi w swej logice uwzględniać istotę praw i wolności obywatelskich zawarowanych w Konstytucji³³.

Uzyskanie przez prokuratora postanowienia o zwolnieniu z tajemnicy nie oznacza jeszcze, że do realizacji tego postanowienia powinno dojść. Może zdarzyć się, że już po jego otrzymaniu prokurator odnalazł dowody, na podstawie których może poczynić ustalenia w sprawie. W takiej sytuacji, pomimo uchylenia tajemnicy,

30 Postanowienie Sądu Okręgowego w Krakowie z 1.12.2015 r. (sygn. akt IV Kz 676/15).

31 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z 10.03.2015 r. (sygn. akt II AKz 37/15); K.T. Boratyńska, *Art. 180 (w:) Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 537.

32 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19.03.2009 r. (sygn. akt II AKz 64/09); postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 4.11.2010 r. (sygn. akt II AKz 588/10); postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z 19.09.2009 r. (sygn. akt II AKz 472/09).

33 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 29.10.2013 r. (sygn. akt II AKz 330/13).

prokurator nie powinien przeprowadzać dowodu z dokumentów uzyskanych w toku przeszukania kancelarii adwokackiej³⁴.

W interesującym nas zakresie należy jeszcze zwrócić uwagę na treść art. 224 § 2 k.p.k., zgodnie z którym przy przeszukaniu ma prawo być osoba, u której dokonuje się przeszukania, czyli sam adwokat, ale także osoba przybrana przez prowadzącego czynność. Oprócz tego może być obecna osoba wskazana przez tego, u kogo dokonuje się przeszukania, jeżeli nie uniemożliwia to przeszukania albo nie utrudnia go w istotny sposób. Jak wynika z powyższego prawo polskie nie przewiduje obligatoryjnego udziału przedstawiciela samorządu zawodowego w przeszukaniu prowadzonym w pomieszczeniach adwokackich. Można więc już chociażby w tym zakresie skonstatować, że prawo polskie nie spełnia nakreślonego w poprzednich częściach opracowania standardu konwencyjnego.

Uczestniczenie przedstawiciela samorządu adwokackiego w przeszukaniu wynika jedynie z deontologii zawodowej. Zgodnie z § 20 Kodeksu Etyki Adwokackiej w przypadku dokonywanego przeszukania w lokalu, w którym adwokat wykonuje zawód, lub w mieszkaniu prywatnym adwokata jest on obowiązany żądać uczestniczenia w tej czynności przedstawiciela samorządu adwokackiego, czego adwokat dokonuje w trybie art. 224 § 2 zd. 2 k.p.k., ale zawsze istnieje w takiej sytuacji ryzyko, że organy prowadzące postępowanie dojdą do wniosku, że oczekiwanie na przedstawiciela samorządu uniemożliwia przeszukanie lub utrudnia je w inny sposób, i dokonają tej czynności pod jego nieobecność. Samo uczestnictwo przedstawiciela samorządu w przypadku prawa polskiego ma jedynie charakter formalny, przedstawiciel taki nie ma żadnych uprawnień względem organów dokonujących przeszukania. Pełni w zasadzie rolę świadka przeszukania, pozostaje bierny, nawet gdyby doszło do nieprawidłowości w toku przeszukania, nie może żądać jego zaprzestania czy zmiany sposobu dokonywania czynności³⁵. Powyższy stan stanowi zbyt słabe zabezpieczenie dla poszanowania tajemnicy adwokackiej, w związku z czym można dojść do konkluzji, że Naczelna Rada Adwokacka powinna podjąć stosowne kroki w celu doprowadzenia do zmian legislacyjnych w omawianej materii.

V. WNIOSKI

Omawiane w opracowaniu orzeczenia *Reznik v. Ukraina* i *Kulák v. Słowacja* mają fundamentalne znaczenie dla ochrony tajemnicy adwokackiej oraz roli samorządu zawodowego w czynnościach przeszukania pomieszczeń adwokackich. To przedstawiciele samorządu powinni w sposób efektywny chronić tajemnicę adwokacką. Dlatego przepisy proceduralne powinny przewidywać obligatoryjny udział przedstawicieli

34 K.T. Boratyńska, Art. 180 (w:) *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018, s. 538.

35 K. Sychta, Art. 224 (w:) J. Zagrodnik, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, Lex/el.

samorządu w czynnościach przeszukania pomieszczeń adwokackich i nie powinno to być jedynie pasywne, formalne uczestnictwo, powinno się ono wiązać z realnymi uprawnieniami dla przedstawiciela samorządu.

Na tle omawianych wyroków ETPCz należy skonkludować, że przepisy polskiego postępowania karnego nie zapewniają właściwego poziomu ochrony tajemnicy adwokackiej. Standard konwencyjny jest bowiem dochowany tylko w przypadku tajemnicy obrończej. W odniesieniu do zwykłej tajemnicy adwokackiej uprawnienia organów ścigania są zbyt szerokie i nieproporcjonalnie ingerują w tajemnicę. Zakres dokumentów i materiałów podlegających zajęciu w toku przeszukania może być na zbyt obszerny. Polskie prawodawstwo nie wymaga w ogóle udziału przedstawiciela Adwokatury w przeszukaniu, wezwanie takiego przedstawiciela jest jedynie obowiązkiem deontologicznym adwokata. Taki przedstawiciel uczestniczy w przeszukaniu na mocy art. 224 § 2 k.p.k., a jego rola sprowadza się do bycia biernym obserwatorem, co w świetle komentowanych wyroków ETPCz stanowi naruszenie art. 8 EKPC. Naczelna Rada Adwokacka powinna podjąć starania o doprowadzenie do nowelizacji k.p.k. w omawianym w opracowaniu zakresie, żeby udział przedstawiciela samorządu w przeszukaniu pomieszczeń adwokackich był obligatoryjny i wynikał wprost z ustawy oraz żeby nie był tylko formalny, a wiązał się z konkretnymi uprawnieniami.

Wzorem dla takiego uregulowania mógłby być art. 85b czeskiego kodeksu postępowania karnego³⁶. Zgodnie z tym przepisem organy dokonujące przeszukania muszą zwrócić się o współpracę do właściwej izby adwokackiej. Organy te są uprawnione do zapoznania się z treścią tych dokumentów wyłącznie w obecności i za zgodą przedstawiciela izby, którego wyznacza prezes izby spośród swoich pracowników lub adwokatów. Stanowisko przedstawiciela izby musi zostać odnotowane w protokole czynności. Jeżeli przedstawiciel izby odmawia udzielenia zgody na zapoznanie się z dokumentami, muszą one zostać zabezpieczone w obecności organu dokonującego czynności, adwokata i przedstawiciela izby, tak aby ich treść nie mogła być przeglądana przez kogokolwiek, zniszczona ani uszkodzona. Wówczas dokumenty te są przekazywane izbie adwokackiej, a organy ścigania mają 15 dni na złożenie wniosku do sądu o wyrażenie zgody na zapoznanie się z materiałami zawierającymi tajemnicę adwokacką. We wniosku organy powinny wskazać dokładnie, które dokumenty mają być objęte zezwoleniem, oraz uzasadnić, dlaczego sąd ma wydać zgodę na zapoznanie się z tymi materiałami w miejsce przedstawiciela izby adwokackiej. Wniosek, który nie zawiera wszystkich niezbędnych danych albo jest niezrozumiały lub niejasny, podlega oddaleniu. Sąd uwzględni wniosek tylko i wyłącznie, jeżeli uzna, że dokumenty nie zawierają faktów, które adwokat ma obowiązek zachować w tajemnicy. W przypadku

36 Czechi, ustawa nr 141/1961 z 9.12.1961 r. Kodeks postępowania karnego (*trestní řád*), <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141> (dostęp: 3.09.2025 r.).

niezłożenia wniosku do sądu w terminie lub nieuwzględnienia tego wniosku przez sąd izba adwokacka zwraca dokumenty adwokatowi.

adw. dr hab. Magdalena Matusiak-Frącczak, prof. UŁ

Autorka jest adwokatem, doktorem habilitowanym, profesorem Uniwersytetu Łódzkiego w Katedrze Europejskiego Prawa Konstytucyjnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego, członkiem Okręgowej Rady Adwokackiej w Łodzi.

The author is an advocate, a habilitated doctor, a University of Lodz professor at the Department of European Constitutional Law, Faculty of Law and Administration, University of Lodz, a member of the District Bar Council in Łódź.

ORCID: 0000-0002-6736-8008

email: mfracczak@wpia.uni.lodz.pl

ABSTRACT

Keywords: *advocate, legal professional privilege, criminal procedure, searches, human rights*

Searches of advocates' premises under the Polish law in light of the latest case law of the European Court of Human Rights

In 2025, the European Court of Human Rights delivered two key rulings regarding the protection of legal professional privilege during searches of advocates' premises. In these rulings, the ECtHR emphasised the role that professional self-government representatives should play during searches. Their participation should not be merely formal and they should have the authority to effectively protect the legal professional privilege. The Polish law, which unfortunately does not meet the convention standard, is subsequently analysed from this perspective.

Bibliografia

1. **Banach Małgorzata, Smarzewski Marek**, *Ochrona tajemnicy adwokackiej w procesie karnym w związku z czynnościami przesłuchania i przeszukania*, „Palestra” 2017/3, s. 75–87
2. **Czerwiński Maciej**, *Obowiązek zachowania tajemnicy zawodowej adwokata a uzasadniony interes społeczny*, „Palestra” 2013/11–12, s. 56–61
3. **Gronowska Bożena**, *Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu z dnia 27 września 2005 r. w sprawie Petri Sallinen i inni przeciwko Finlandii (dot. dokonania przeszukania kancelarii adwokata w kontekście art. 8 KE)*, „Prokuratura i Prawo” 2006/1, s. 173–178
4. **Jaworski Czesław**, *Wystąpienie przed Sądem Najwyższym na posiedzeniu w dniu 16 VI 1994 r. (sygn. akt I KZP 5/94)*, „Palestra” 1994/9–10, s. 70–81
5. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2018
6. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018
7. **Matusiak-Frącczak Magdalena**, *Ochrona poufności komunikacji klienta z adwokatem. Standardy międzynarodowe, standard Unii Europejskiej oraz standardy krajowe wybranych państw a prawo polskie*, Warszawa 2023
8. **Rusinek Michał**, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Warszawa 2007
9. **Świecki Dariusz**, *Kodeks postępowania karnego, t. 1, Komentarz aktualizowany*, Warszawa 2025, Lex/el.
10. **Zagrodnik Jarosław**, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2024, Lex/el.